

OČ JDE,

*budou se jistě ptát ti, kterým se tato KORESPONDENCE dostává do ruky. Odpověď' je jednodu-
chá.*

Jednou z rozhodujících sil, které ovlivňují myšlení a tím i politický vývoj Západu - a také Třetího světa -, je mezinárodní sociálně demokratické hnutí. Doby, kdy ho komunisté hanlivě označovali jako sociálfašismus a za horší zlo než nacismus, jsou dávno pryč. Už řadu let komunisté hledají možnost rozhovoru se sociálními demokraty a na některých rovinách mezi některými stranami k takovým stykům skutečně dochází. (Komunisté ostatně nehledají možnosti rozhovorů jen se sociálně demokratickými stranami. Vybírají si k tomu velmi často jako partnery politické osobnosti, na nichž jejich propagandisté nemohou najít jediný dobrý chlup.)

Občané v Československu mají pro mezinárodní sociálně demokratické hnutí mimořádné sympatie. Je to zřejmý důsledek toho, že myšlenky (opravdového) socialismu byly v našich zemích vždy spojovány s demokracií. Nebo jinak řečeno: socialismus byl vždy chápán jako důsledně uplatnění demokracie ve všech oblastech společenského života. Konečně - své volební vítězství v r. 1946 dosáhla KSČ do značné míry předstíráním svého obratu k demokratickým principům.

V pražských propagandistických laboratořích se dřív nebo později zrodí konstrukce, že tato KORESPONDENCE je novou metodou ideologické diverze, vypracovanou v západních špiónážních centrálních. Je to ohehrané schéma, kterému snad nevěří ani jeho autoři, pokud si zachovali trochu soudného rozumu; je to však jejich chleba.

Řekněme tedy otevřeně, jak tato myšlenka vznikla. Na vánoce 1984 formulovali sociální demokraté v Československu své stanovisko k některým otázkám vývoje doma, k mezinárodní situaci a také k činnosti československých sociálních demokratů v zahraničí; jeho text uveřejňujeme v dokumentární části. Vyjádřili při tom přání, aby byli lépe informováni o myšlenkových zdrojích, činnosti a problémech sociálně demokratických stran ve světě.

Našli jsme pro to u těchto stran a také u odborů porozumění (a taky podporu) a můžeme se tedy pokusit tomuto přání vyhovět. Nechceme při tom vytvářet nový časopis. Chceme touto cestou prostě zpřístupňovat autentické dokumenty a výpovědi o tomto hnutí. Jakýkoli vlastní text chceme omezit na eventuelně nezbytná vysvětlení nebo na reakce čtenářů. Předpokládáme, že konečná forma této KORESPONDENCE se vytvoří v průběhu doby.

Nechceme však tyto materiály omezovat jen na ty, kteří se hlásí k našemu názorovému společenství. Duchem i literou Helsinek je přece svobodná výměna názorů a informací jako předpoklad mírového vývoje. Proto jsme se rozhodli rozšířit okruh adresátů také o některé osoby známé z československého veřejného života, od členů vlád, stranických a odborářských představitelů po řadové funkcionáře, pracovníky nejrůznějších ústavů a institucí, novináře, kulturní a hospodářské funkcionáře i o některé náhodně vybrané adresy. A samozřejmě také o disidenty, protože tvoří součást dnešního politického spektra Československa.

Volili jsme název KORESPONDENCE, ačkoli jsme si vědomi, že korespondence předpokládá dvě strany. Obvykle to tak je, není to však nezbytné. Třeba v případě, že jedna strana z nějakých důvodů nemůže odpovídat vůbec nebo jak by chtěla; když si při příjmu myslí - díky, snad zas napišeš, ačkoli já nemohu. Napišeme, i když - jak už je to v takovém případě obvyklé - se nechceme vázat na nějakou periodicitu. Lidé si sdělují informace tehdy, když si mají co říci, co sdělit, ne když je „sdělovací termín“. Pokud nám můžete a chcete odpovídat, adresa je na zadní straně.

Kruh československých sociálních demokratů v zahraničí

VÍDEŇSKÁ VÝZVA SOCIALISTICKÉ INTERNACIONÁLY

Na zasedání Socialistické internacionály ve Vídni ve dnech 15.-17. října 1985 byla jednomyslně přijata následující výzva supervelmocím:

Pokračující hromadění zbraní hromadného ničení již ohrožuje přežití lidstva. Zatím co se závody ve zbrojení začínají vymykat kontrole, dochází stále více lidí k názoru, že zbraně a vlády, které se na zbraně spoléhají, nemohou rozřešit naléhavé problémy naší planety jako jsou hlad, katastrofy sucha, ohrožení našeho životního prostředí, nedostatečná zaměstnanost a nezaměstnanost a z nich plynoucí napětí v mnoha částech světa.

V zájmu lidstva musí závody ve zbrojení a s nimi spojené plýtvání materiálními a intelektuelními statky skončit. Politika, která ohrožuje životy nás všech, musí ustoupit novému, konstruktivnímu postoji, který nám zajistí život bez strachu před válkou.

V tom smyslu proto Socialistická internacionála naléhavě žádá vůdce Spojených států a Sovětského svazu, aby zlepšili své vzájemné vztahy. A ve stejném duchu Socialistická internacionála na supervelmoci apeluje, aby svá jednání v Ženevě vedly v konstruktivním duchu a zdržely se všeho jednání, které by mohlo ohrozit pozitivní výsledek odbrojovacího úsilí.

Socialistická internacionála je zvláště znepokojena nebezpečím přenesení závodů ve zbrojení do kosmu a vyzývá obě strany, aby se vzdaly akcí jako jsou testy antiraket a antisatelitů. Socialistická internacionála již prohlásila, že odmítá strategickou obrannou iniciativu (SDI) a podobné koncepty. Technologické možnosti, které tyto koncepty obsahují, by měly být využity pro mezinárodní a oblastní spolupráci k mírovým účelům.

Vlády musí nyní pochopit, že potřeby bezpečnosti nemohou být uspokojeny novými zbrojními technologiemi a dalším zbrojením. Ne kvalita zbraní, ale kvalita politiky se musí změnit. Odzbrojení, mírová spolupráce a uvolnění jsou jediné rozumné odpovědi na nebezpečí, kterým je lidstvo vystaveno.

Pokroku ve směru společné bezpečnosti může být dosaženo jen když si oba vojenské bloky uvědomí a přiznají, že každý z nich znamená pro druhého ohrožení. Je třeba nový postoj, který musí spočívat na poznání, že opravdová bezpečnost může být vybudována jen partnerstvím a dbaním bezpečnostních potřeb druhého.

Socialistická internacionála vyzývá Spojené státy a Sovětský svaz, aby zahájily odzbrojování a za tím účelem

- potvrdily svůj závazek respektovat dohody SALT I a SALT II i po roce 1985 a upustit od jakýchkoli opatření, která by mohla tyto dohody podkopat,
 - potvrdily a zdůraznily svůj závazek, vyhlášený ze smlouvy o omezení antiraketových systémů z r. 1972,
 - se vzdaly zkoušek a vývoje antiraketových a antisatelitních systémů a nezačínaly s přípravami na závody ve zbrojení v kosmu,
 - se dohodly na moratoriu na zkoušky atomových zbraní, které by vstoupilo v platnost od ledna 1986 a aby v r. 1986 začly pracovat na obsáhlé dohodě o zastavení jaderných zkoušek,
 - se dohodly o zastavení instalace dalších systémů jaderných zbraní středního doletu a o demontáži stávajících systémů na obou stranách,
 - se dohodly na postupu k radikálnímu snížení strategických zbraní, jak hlavic tak systémů.
- Sovětský svaz a Spojené státy by měly během svých jednání upustit od další instalace jaderných zbraní, alespoň po dohodnutou pevně stanovenou dobu.

Socialistická internacionála vyzývá všechny národy světa, aby využily multilaterální odzbrojovací fóra, Spojené národy, hnutí států nezúčastněných ve vojenských blocích a ostatní organizace a hnutí k mezinárodní spolupráci. Lidé všech národů žádají od Ženevy, Vídně a Štokholmu pozitivní výsledky.

Socialistická internacionála vítá „iniciativu čtyř kontinentů“ šesti států Argentiny, Řecka, Indie, Mexika, Švédska a Tanzánie. Cílem této iniciativy je zajistit, aby osud odzbrojení nebyl přenechán jen atomovým supermocnostem.

V mezidobí zdůrazňuje Socialistická internacionála také význam jednostranných a dvoustranných opatření ve službách míru a uvolnění. Každá nabídka omezení nebo snížení zbrojení, každá nabídka jakéhokoli jiného opatření, směřujícího ke zpomalení závodů ve zbrojení a snížení napětí

musí být vážně zkoumána a musí na ni být kladně odpověděno. Každé lehkomyšlné odmítnutí nabídky na odzbrojení škodí mezinárodnímu dorozumění, stabilitě a míru. Konstruktivní návrhy na snížení počtu jaderných zbraní, které Sovětský svaz učinil v Paříži, by měly být důkladně zkoumány.

Socialistická internacionála vítá kroky členů vojenských seskupení, které jsou schopné závody ve zbrojení zpomalit tím, že si ponechávají možnost vzdát se instalace nových jaderných systémů a demontáže stávajících systémů.

Řekli jsme už v úvodu: Závody ve zbrojení ohrožují přežití lidstva. Socialistická internacionála proto vyzývá především Spojené státy a Sovětský svaz, ale dále i všechny vlády, všechny strany, všechna náboženská a sociální hnutí a každou jednotlivou ženu a muže všude, ve všech zemích, na všech kontinentech, aby učinili vše, co je v jejich moci k odmítnutí zbraní a zbrojení a k nastoupení cesty k přežití v míru, svobodě a lidské důstojnosti.

„Tak klidných třicet let jsme v Rakousku dlouho neměli“

Bývalý rakouský spolkový kancléř Bruno Kreisky hovoří s magazinem Der Spiegel o Jaltě, dododě a neutralitě své země

SPIEGEL: Pane kancléři, před 40 lety se v Jaltě rozdělovala Evropa. Rakousko díky Státní smlouvě mělo před 30 lety z Jalty užitek. Jak to, že se mu podařilo, na rozdíl od Německa, zachovat si jednotu a zbavit se okupačních vojsk?

KREISKY: Rakousko není obětí Jalty. Svě obnovy dosáhlo díky Prohlášení tří ministrů zahraničí v Moskvě z října 1943. Tenkrát Velká Trojka dohodla, že Rakousko má být jakožto první Hitlerova oběť obnoveno. Mně se to jeví takhle: Dohodnout se nemohli na ničem, ale potřebovali, aby z toho přece jen něco bylo - protože žurnalisté se pořád ptají: „Co z toho je?“

SPIEGEL: Takže žurnalisté jsou také k něčemu dobří.

SPIEGEL: A tak se tedy k našemu štěstí rozhodlo o Rakousku. Bylo to proto velice důležité, protože jugoslávská strana žádala posunutí hranic tak, aby probíhaly středem Korutan asi uprostřed Wörthersee. Víím to přesně, poněvadž mi po onom Prohlášení ze třiačtyřicátého jeden britský diplomat mapu Rakouska ukázal.

SPIEGEL: To bylo v exilu ve Švédsku?

KREISKY: Ano, a tehdy mi ten tak dobře známý obraz Rakouska připadal podivný. To úzké místo bylo ještě užší, uměle zploštěno. Tady zřejmě jugoslávští partyzáni předali svou představu Britům, s nimiž byli v dobrém kontaktu.

SPIEGEL: Neměl být také Klagenfurt jugoslávský?

KREISKY: U Klagenfurtu měla probíhat hranice. Hned jsem na to tenkrát řekl, pánové, přece si nedáte namluvit, že to půjde bez dolních Korutan a jižních Tyrol! To narazíte na náš nejprudší odpor. A ten diplomat povídá: O hranicích rozhodne válka. Později to byl skutečný úspěch anglického ministra zahraničí Bevína, s nímž jsme měli dobré vztahy, že Britové rozhodli, že Jugoslávci musí z Rakouska pryč. Britská armáda byla tehdy dokonce připravena v krajním případě použít zbraně Sovětský svaz měl nejdřív námitky, ale po roztržce s Titem Moskva se starou hranicí ještě s radostí souhlasila.

SPIEGEL: Rakousko tedy své původní hranice dostalo, nebylo děleno, jiné oběti Jalty z toho nevyvázly tak šťastně- Polsko, balkánské země, Československo

KREISKY: Jalta je přece krátce a jasně výsledek situace, jaká byla na konci války. Kdyby měli tehdy západní Spojenci šanci vytvořit druhou frontu přes Jugoslávii, pak by to ve střední a jihovýchodní Evropě vypadalo jinak. Pak by tam byli oni. Ale Roosevelt nechtěl žádnou balkánskou frontu. Jak psal Churchillovi, nemohl si vůbec dovolit obětovat statisíce vojáků pro dobytí části Evropy, o kterém si mnozí v USA myslili, že to není věcí Američanů.

SPIEGEL: Churchill byl pro, ale sám nemohl.

KREISKY: Tím by bylo možné Rusům zavítit dveře a mnohé by vypadalo jinak. K tomu se však americká demokracie nemohla rozhodnout. Nemohla jako Stalin obětovat milióny vojáků. Mohla otevřít druhou frontu jen ve Francii: tomu lidé rozuměli, to byl spojenc. Takže milióny vojáků obětovali k dobytí balkánských zemí Rusové. Bylo mi od začátku jasné, že kam Rusové přijdou, budou komunistické režimy a že tam, kam přijdou západní spojenci, se znovu probudí k životu demokratické poměry.

SPIEGEL: Rusové přišli také do Rakouska, ale vaše země byla přesto ušetřena osudu těch jiných, kde Rusové zůstali a dosadili komunistické režimy. Proč vlastně?

KREISKÝ: Na to jsme se sami ptali Chruščov. Při první návštěvě po uzavření Státní smlouvy se spolkový kancléř Raab zeptal po otázce Chruščova „Co je mezi námi ještě k projednání?“. Řekněte nám co vás vedlo k tomu, že jste nás se Státní smlouvou nechali nejdřív tak dlouho čekat a proč jste ji pak přece uzavřeli? Na to Chruščov odpověděl přibližně takto: „Víte, chtěli jsme dělat všechno jinak, než naši předchůdci. Uvažovali jsme o tom, jak bychom zřetelně dali najevo naše odhodlání podpořit mír.“ Rusové prohráli studenou válku. Vzdali berlínskou blokádu, nedokázali zabránit Jugoslávii, aby šla vlastní cestou; museli spolknout Marshallův plán; prohráli také hru o Japonsko - mírová smlouva s Japonskem se uzavřela bez nich. Prohráli občanskou válku v Řecku, které pro ně mohlo znamenat klíč k Černému moři. To Chruščov poznal - to je moje interpretace - a řekl: Teď se musíme vrátit zpátky k jednacímu stolu. Od Postupimí v květnu 1945 se nic dále nedělo. A tady byla rakouská komise pro Státní smlouvu, jež se sešla už třístkrát. To ukazuje, jak důležitá je často instituce. Když tu je grémium, do kterého je možno se vrátit, lze ve vhodné chvíli leckterý problém snáze řešit ...

SPIEGEL: ... rozhodující je ale přece především vůle k řešení.

KREISKÝ: Přirozené, ale je třeba také nástroj, pak je to snadnější. Chruščov si řekl, máme tu problém Rakouska a máme grémium. Tady bychom mohli dát mírový signál.

Vyprávěl nám, že Molotov protestoval - že přece není možné vzdát se území dobytého Rudou armádou. Nás pak zapísal, že Rusové budou akceptovat Státní smlouvu, ale že my Rakušané za to máme akceptovat symbolické vojenské základny, 4000 či 5000 mužů. Řekl jsem, to přece není žádné řešení. Když zůstanou Rusové, musí zůstat Francouzi, Angličané, Američané. A tak budeme mít v Rakousku čtyři Gibraltar, kterých se nikdy nezbavíme. Protože o odchodu by se dalo hovořit až tehdy, až bude mírová smlouva s Německem - a ta neexistuje dodnes. Takže jsme v Berlíně řekli ne - s těžkým srdcem, protože 5000 sovětských vojáků je přece jen méně než 50000.

SPIEGEL: Neuplynul ani rok a Molotov přišel znovu a najednou nepotřeboval žádné základny. Proč?

KREISKÝ: O tom píše Spiegel ve svém seriálu o Jaité velice jasně, daleko jasněji, než to kdy napsali západní žurnalisté, totiž že se Západ musel také něčeho vzdát, a to mostu mezi Itálií a Německem.

SPIEGEL: Spojovacího článku NATO.

KREISKÝ: Ano, je známo, že tehdy existovala tzv. Bétthouartova linie, pojmenovaná po francouzském vysokém komisaři, tam odtud mělo být Rakousko bráněno, přibližně u Zeli am See. To znamená, že se vojensky počítalo s rakouským západem. A Rusové argumentovali, že to mohou jejich lidem velmi dobře vysvětlit, že jestli se stáhnou, musí totéž udělat také západní mocnosti. Protože tehdy byly západní mocnosti v ofenzivní fázi a zakládaly NATO, musely za to dát vlastně víc, musely přinést větší strategickou obět'. Měli jsme velký strach, že by západní mocnosti mohly moskevská jednání zmařit.

SPIEGEL: Odpor ze strany Západu byl tehdy skutečně silnější než od Rusů.

KREISKÝ: Na jednom z přijetí v Moskvě u příležitosti těchto rozhovorů v dubnu 1955 se mě Mikojan u buffettu zeptal: „Co tak zamýšlené? Měl byste být přece daleko veselejší.“ Řekl jsem mu: „Víte, přemýšlím, zda k tomu, co tady s vámi ujednáváme, dají také souhlas západní spojenci.“ Mikojan, ta liška, tehdy řekl: „Poslechněte, ti vám Státní smlouvu slibovali tak dlouho, že když ji teď dostanete, nemohou už říci ne.“

SPIEGEL: A tak to také bylo

KREISKÝ: Ano, ale už předtím pro to byly určité náznaky. V r. 1954 v Berlíně nás, ministra zahraničí Figla a mne, zavolał americký ministr zahraničí Dulles. Chtěli, abychom odvolali Deklaraci neutrality, kterou jsme plánovali. Jak dlouho je možné to s tou neutralitou vydržet? minil Dulles. Vznikne tady vojenské vakuum a po krátké době budete obětí agrese ze strany Rusů. Odpověděli jsme, že základem naší politiky je udržet beztak již velmi malé Rakousko jako celek. Cenou za to je neutralita, protože pro nás má cenu jednota Rakouska. Dulles byl sice zásadní protivník neutrality, ale i tak tvrdě proslulý Dulles opíval jednou americkou ctností, s kterou se u nich vždy znovu setkáváme: pokud to nejsou tvrdohlavci nebo nepocházejí z Evropy, jsou Američané přístupni argumentům, jsou s to naslouchat vám a přemýšlet o tom, co říkáte.

SPIEGEL: Takže také Dulles se nechal přesvědčit, i když jistě nedůvěřoval podnětům Moskvy. SPIEGEL: Může nám Státní smlouva poskytnout nějaké poučení pro dnešní situaci?

KREISKÝ: Ukazuje, že se Rusové oproti běžnému názoru v určitých situacích také vzdají něčeho, co už drží v ruce. Tehdy v roce 1955 neopustili jenom Rakousko, nýbrž také svůj opěrný bod Porkkalu ve Finsku. Vzpomínám si na Japonce, kteří chtěli na Rusech zpět své Kurilské ostrovy. Řekl jsem jim, zmiňte se přece o Porkkalu, když hovoříte se Sověty. Tak absolutně to totiž neplatí, že Rusové nejsou nikdy schopni akceptovat určité revize. Musí jenom věřit, že k tomu mají důvod. SPIEGEL: Rakousko nemá žádný problém s raketami - podle Státní smlouvy je ani mít nesmí - št'astně Rakousko, unikát či přece jen příklad?

KREISKY: Jistěže ne unikát, ale ve východní Evropě nevidím nic, co by se mu mohlo podobat.
SPIEGEL: Mnozí by tam šli rádi rakouskou cestou, rádi by se také nechali „finlandizovat“, třeba Československo či Polsko.

KREISKY: Jistě, ale upřímně, vidím tu málo šanci nějaké „redemokratizace“, jak se to rádo pořád říká, protože nikdo neví, co má redemokratizace znamenat. Téměř v žádné z těchto zemí není demokratický vzor, v Bulharsku, Rumunsku, Maďarsku měli předtím jen diktatury feudálních pánů, korupčních advokátů a vojáků - jako byla třeba diktatura Pilsudského v Polsku

SPIEGEL: Československo bylo demokratické

KREISKY: Ano, ale dnes spočívá jediná šance pro liberalizaci v těchto zemích - o demokratizaci nechci mluvit - v politice uvolňování napětí. To již začalo. Od té doby jsou hranice průchodnější. Rakousko-maďarské hranice se uvolnily, také české jsou přece jenom trochu volnější. Do Polska jsme mohli cestovat bez víza. Nebyl tu především jenom ten každodenní berlínský problém. Také Finsko se mohlo neutrálně-politicky emancipovat. Kdyby politika uvolňování vydržela déle, objevily by se silné liberalizační tendence; něco se už hýbalo - v Maďarsku hospodářsky, v Polsku politicky.

SPIEGEL: A pak přišly rakety a s nimi zase doba ledová?

KREISKY: Ano. Myslím si, že se Rusové dopustili jedné osudné chyby. Přenechali rozhodování lidem, o nichž z vlastní zkušenosti vím, že jsou zpravidla naprogramováni na chybná rozhodnutí. To jsou vojáci. Jak vypadá takový rozhodovací proces? Znám ho skrz naskrz. Oni prostě nemohou být jiní, u Rusů, u Američanů ani u nás. Takže stojíme před politickým problémem. Diskutuje se. Co dělat? V otázce Afganistanu se jistě řeklo: Jak přijme Západ intervenci? Již tato otázka byla chyba. Měli se ptát: Jak to přijme islámský svět, který je teď v pohybu? Domnívali se, že světu bude jedno, jestli tu sedí komunista Amin či komunista Babrak Karmal. K tomu zavolali jednoho či dva maršály a řekli: Jak hodnotíte vojensky situaci? Ti pak asi odpověděli, že to nebude dlouho trvat a tím bylo vše vyřízeno. To byla ta velká chyba. Nedovedli si představit, že by to mohlo být jinak, že to bude trvat pět let, aniž by bylo možné dohlédnout konce.

SPIEGEL: A po Afganistanu následovaly závody v raketách

KREISKY: Ano, pak přišly ještě SS-20. A tyto dvě věci, Afganistan a SS-20 byly základem pro to, že bylo možné Rusy obvinít z toho, že opustili cestu uvolňování napětí.

SPIEGEL: A základem pro to, že vojenské kruhy i na druhé straně začaly rozhodovat.

KREISKY: Samozřejmě, i když zkušenost ukazuje, že se s Rusy smlouvy uzavírat dají, a že tyto smlouvy se také dodrží. Byl jsem třicet let v úřadě, od r. 1953 do 1983, s výjimkou čtyř let, kdy byla SPÖ v opozici. Během těchto 26 let, které mohu přehlédnout jako člen vlády či jako kancléř, nebylo jediného dne, kdy bychom se cítili v naší nezávislosti ohroženi nějakou ruskou akcí, jediného dne, kdy by se zde na Ballhausplatzu měl vynořit někdo s nějakým ultimátem. Rusové jistě nebyli nadšeni našim vstupem do EFTA, jistě se neradovali nad naši smlouvou s EHS. Ale nevyslovili žádnou výhrůžku, nic takového konkrétně neudělali. Byli jsme pro ně parádním příkladem pro politiku koexistence. A tak je tomu dodnes, a 30 let je přece dlouhá doba. Když vezmete 30 let předtím, máme tu dvě světové války, dvě hospodářské krize. Romanovci zmizeli, stejně tak Hohenzollernové a Habsburkové. Tak klidných třicet let jako od Státní smlouvy Rakousko dlouho nezažilo.

SPIEGEL: Pane kancléři, děkujeme vám za rozhovor.

IDEOLOGIE

NÁVRH ÚVODNÍ KAPITOLY NOVÉHO PROGRAMU SPD

Zatím ještě s vyloučením veřejnosti diskutuje SPD svůj nový program. Uveřejňujeme návrh úvodní kapitoly, který byl v programové komisi pod předsednictvím W. Brandta zatím třikrát projednáván a měněn

Základní předpoklady lidského života:

Poprvé ve své historii ohrožuje člověk přežití svého druhu: nukleárními zbraněmi, ale i rozrušením své přirozené životních základny může zničit sám sebe.

V atomovém věku se mír stal podmínkou lidského života. Předpokladem pro to, aby příští generace žily a aby stejně jak my mohly pracovat pro lepší řád, umožňující všem lidem život ve svobodě, spravedlnosti a solidaritě, je zajištění a obnovení přírodních koloběhů.

Odpovědnost za mír a za přírodu jsou tedy v našem ohroženém světě základem vší politiky.

Náš obraz člověka.

V německé sociálně demokratické straně spolupracují lidé, kteří mají různé názorové postoje a přesvědčení. Demokratický socialismus v Evropě má své duchovní kořeny v klasické filosofii, v marxismu a v křesťanské sociální etice. Bez ohledu na to, čím jsou sociální demokraté ke svému politickému angažování motivováni, mají stejné právo na své přesvědčení ne protože by nám motivace jednotlivce byla lhostejná, nýbrž protože názorové postoje mají přednost před všemi usneseními strany a žádnému z nich nemohou být podřízeny.

Proto člověka, jeho poslání a smysl života nepojímáme všichni stejně. At' odůvodňujeme důstojnost člověka jakkoli, jsme společně přesvědčeni, že je východiskem a cílem našeho jednání. Společně chápeme člověka jako přírodní, individuální a společenskou bytost, která může žít jako část přírody jen s přírodou a v přírodě a jako společenská bytost může svou individualitu, jedinečnost a zvláštnost rozvíjet jen ve společenství s ostatními lidmi.

Člověk není předurčen ani k dobrému, ani ke zlému. Poněvadž má předpoklady učit se a jednat rozumově, stává se demokracie možná. Protože člověk je chybný, omylný a schopný zvrátů k ne lidskosti, stává se demokracie nutná. Protože člověk je otevřený a nese v sobě mnoho možností, záleží na tom, v jakých podmínkách žije. Nový a lepší řád, důsledně směřující k důstojnosti člověka, je proto možný a současně i nutný.

Důstojnost člověka vyžaduje, aby určoval svůj život ve společnosti s ostatními sám, aby muži a ženy spolupůsobili solidárně v rodině, ve společnosti a ve státě, aby svoboda, zakořeněná v samé podstatě člověka, byla společensky zajištěna a rozvíjena.

Důstojnost člověka zdůvodňuje nárok jedince na lidsky důstojné životní podmínky, ale také jeho odpovědnost za to, aby lidsky důstojně mohli žít všichni. Důstojnost je člověku dána nezávisle na jeho výkonu a užitečnosti.

Naše chápání politiky

Politickému jednání jsou dány hranice, které není možno překročit bez toho, že by tím jedinec a společnost nebyli postiženi. Kde politika nevytváří jen podmínky pro svobodný, smysluplný a tím i šťastný život, nýbrž chce štěstí a smysluplnost sama přivodit, zbavuje člověka jeho důstojnosti a ničí jeho štěstí. Omyly a dluhy, nemoce a neštěstí, bolest a zoufalství budou patřit k životu člověka i ve svobodnějším, spravedlivějším a solidarističtějším společenském řádu; lidské jednání, tedy i politické jednání, zůstane vždy vystaveno omylům.

Protože chybná rozhodnutí musí být vždy korigována, protože i nejlepší řešení problémů nadhazuje vždy nové otázky, hlásíme se k principu trvalé reformy. Proto také demokratický socialismus nemá žádný stanovitelný konečný cíl, je trvalým úkolem prosazovat uplatnění našich zásad vždy znovu. To je možné jen ve svobodné demokratické diskusi a za bezpodmínečného respektu k lidských práv.

Politik je vždy konfrontován se zájmy a s mocí. Zájmy mohou být legitimním výrazem rozvoje jedince nebo skupin, moc nástrojem k prosazení lidsky důstojného řádu. Kde se však zájmy a moc hromadí, upevňují a vymykají kontrole, kde jsou porušovány legitimní zájmy ostatních, je ohroženo rovnoprávné spolužití lidí a demokratické utváření vůle. Demokratická politika znamená proto vždy kontrolu moci a znemožnění nekontrolovatelného soustředování moci.

Základní principy demokratického socialismu

Základní principy demokratického socialismu, svoboda, spravedlnost a solidarita jsou kritérii našeho hodnocení politické skutečnosti, měřítkem pro nový a lepší společenský řád a současně orientací pro jednání sociálního demokrata jako jednotlivce.

Sociální demokracie usiluje o společnost, ve které každý člověk může svobodně rozvíjet svou osobnost a ve které může jako prospěšný členek společenství odpovědně spolupůsobit v politickém, hospodářském a kulturním životě lidstva.

Svoboda a spravedlnost patří k sobě, protože důstojnost člověka spočívá v jeho nároku na vlastní zodpovědnost stejně jako v uznání práva jeho spoluobčanů rozvíjet svoji osobnost a rovnoprávně spolupůsobit na vytváření společnosti. Solidarita umožňuje svobodu všech tam, kde institucionální zajištění nestačí.

SVOBODA

Svoboda je pro nás svobodou pro každého, též - a právě - svobodou pro jinak smýšlejícího. Svoboda pro několik málo by byla privilegiem. Svoboda druhého je hranicí a podmínkou svobody jed-

notlivce. Svoboda člověka vyžaduje, aby byl osvobozen od znedůstojňujících závislostí, od bídy a strachu.

Člověk je uzpůsoben ke svobodě. V morálním smyslu zůstává i za nedůstojných okolností svobodný, možnost rozvoje jeho svobody je však vždy také společenskou službou.

Svoboda vyžaduje možnost vzdělávání se a rozvoje schopností k vlastnímu růstu i k sociální a politické spoluzodpovědnosti a vyžaduje právně-institucionálních zajištění. Jen ten, kdo má nad to také zajištěny materiální předpoklady pro život který si sám určí, může šanci, kterou mu svoboda poskytuje, také využít. Právě kvůli svobodě chceme spravedlivě rozvržení životních šancí a rozsáhlé sociální zajištění. Má-li platit svoboda i v hospodářství a ve společnosti, musí se demokracie stát všeobecným životním principem.

Diktatura, at' se odvolává na cokoli, ničí vždy svobodu.

Svoboda jednotlivce není ohrožována jen přemocným státem, ale stejně tak nekontrolovanou soukromou mocí, mocí neomezeného soukromého vlastnictví výrobních prostředků a finančního kapitálu. Sociální demokracie zajišťuje svobodu pro všechny.

SPRAVEDLNOST A ROVNOST

Spravedlnost znamená rovnost svobody. Vyžaduje rozumnou rovnost všech lidí. Určuje naprostou rovnost v základních společenských oblastech, rovnost před zákonem, rovnost politického a sociálního podílnictví a sociální jistoty. Spravedlnost vyznačuje však také pole a hranice nerovnosti, pokud je žádána a rozumně odůvodněna.

Rovnost, která je odůvodněna stejnou důstojností všech lidí, je základním požadavkem spravedlnosti. Umožňuje mnohotvárnost individuálního užití stejných životních šancí, které spočívá v různorodosti rovnocenných lidí. Předpokládá mnohotvárný společenský a kulturní život.

Spravedlnost vyžaduje stejné šance v přístupu ke vzdělávacím zařízením, která odpovídají schopnostem a nadáním jednotlivce, a rovnoprávné životní šance. Rovnoprávné životní šance neznamenají stejnotvárnost individuálního života, nýbrž otvírají prostor pro různorodost rozhodování.

Spravedlivé rozdělování společenské práce je stejně tak základním požadavkem spravedlnosti jako nárokem všech na lidsky důstojné pracovní místo. Rozdíly příjmu a majetku nejsou předpokladem a také ne nutným výsledkem svobody. Vyžadují vždy odůvodnění a jsou oprávněné jen v těch hranicích, pokud podporují výkon, který přispívá ke zlepšení šance na svobodu všech a mohou získat svobodně vyjádřený souhlas. Nesmí proto překročit rámec, který je dán základním nárokem všech na rovnou svobodu.

SOLIDARITA

Solidarita charakterizovala dělnické hnutí v boji za svobodu a spravedlnost a posilovala ho. Bez solidarity nemůže být ani dnes lidštější společnost. Protože my, lidé, žijeme jako společenské bytosti ve společnostech dělbý práce, jsme na solidaritu odkázáni a povinováni jí.

Solidarita je víc než jen kombinace jednotlivých zájmů a také ne jen zbrani slabých v sociálním zápase, je také obecným lidským chováním se. Vychází ze zkušenosti, že jako svobodní a rovní můžeme lidsky spolužít jen tehdy, když se navzájem cítíme spoluzodpovědnými za sebe navzájem a když si navzájem pomáháme. Solidarita je výrazem poznání, že svoboda a spravedlnost nemohou být zajištěny jen samotnými institucemi. K solidaritě patří chtít také svobodu pro druhého.

Solidarita nemůže být vynucena, může vyrůstat jen ze svobody. Je jejím zneužitím a je také zpravidla zbytečně žádat ji mezi oběťmi a těmi, kdo využívají nesvobodu a nespravedlivost. Je možné očekávat jí tím víc, čím jsou lidé svobodnější a rovnější.

Solidarita vyžaduje, aby se celá společnost zasadila za jedince, který se dostal do nouze. Sociální rizika nesmějí být přenesena na jedince nebo na soukromou ochotu pomoci. Svoboda a individuální sebeurčení mohou však odůvodňovat přednost solidární pomoci decentralizovaných veřejných instancí a stejně tak nahražovat státní sociální péči spoluprací k pomoci ochotných jedinců, sociálně angažovaných soukromých osob a veřejných instancí. Takto chápána může být pro sociální demokracie subsidiarita formou solidarity.

Požadavek solidarity nekončí na našich hranicích, ale vyžaduje, aby i lidem Třetího světa bylo zajištěno přežití a lidsky důstojný život.

Dnes, kdy si dramaticky uvědomujeme zničitelnost zemí, poznáváme zřetelněji než kdy před tím, že musíme dbát také solidarity s generacemi, které přijdou po nás. Naše solidarita dnes rozhoduje o jejich životě.

Vztah základních hodnot k sobě navzájem

Základní hodnoty dostávají smysl jen tehdy, jestliže si jsou rovnocenné, když se navzájem vysvětlují a doplňují, protože svoboda bez rovnosti degeruje k privilegiím, zdánlivá spravedlnost bez

svobody k donucování a obojí bez solidarity vede k bezduchému správnímu státu.

Kdo nedbá vnitřní vztah základních hodnot k sobě navzájem a jejich rovnocennost, zbavuje je obsahu a fašuje jejich smysl. Pokřiveniny vznikají především tehdy, jestliže jsou základní hodnoty rozehrávány proti sobě.

Nedostatek liberalismu tkví v jeho slibu, že svoboda pro všechny je jen ve společnosti egoistického boje zájmů všech proti sobě za ostré nerovnosti moci a šanci. Přisuzuje solidaritě jen vedlejší roli a zanedbává tak nárok slabšího na svobodu.

Nedostatek politického konzervatismu spočívá v jeho nároku zajišťovat, či dokonce moci vytvářet svobodu nerovností a upřednostňováním elit a v jeho očekávání, že mezi bohatými a chudými, mezi mocnými a bezmocnými dojde k solidaritě.

Oba, liberalismus i konzervatismus zapomínají, že také právní a politická svoboda je ohrožena tam, kde sociální, hospodářská a kulturní svoboda je ve skutečnosti vyhrazena menšině. To odpovídá zájmům jimi zastupované hospodářsky a sociálně upřednostněné menšiny.

Omyl antiautoritářské romantiky a anarchismu spočívá v naději, že svobody pro všechny je možno dosáhnout bez uznávání závazného sociálního řádu, bez společenských povinností a bez celospolečenské solidarity.

Omylem komunistických, marxisticko-leninských hnutí je, že zrovnoprávnění je možné bez svobody a že solidarita může být vynucena. Tento omyl je spojen s vládnoucími zájmy komunistických stran.

Lží fašismu je slib solidaristického národního společenství na základě principiální nerovnosti a bez individuální svobody.

Sociální demokracie jako evropská idea

Levice by se měla v osmdesátých letech nově konstituovat

V SPD se znovu mluví o „zevropštění“ její politiky. V jádře je tím míněna tzv. „kulturní sebeobrana“ Evropy, jak to formuloval spolkový jednatel SPD Peter Glotz, v protikladu k americké „kultuře coly a kečupu“. Volá se po novém „evropském sebevědomí“. K tomu je zapotřebí „druhé východní politiky“, ovšem „na základě západního spojení“. Nové techniky - elektronizace, kompjúterizace, vytvořily beztak nutnost společně evropské průmyslové politiky. Pro ni je třeba získat „myšlení a citění“ evropské mládeže. Levice při tom musí získat na svou stranu tzv. „technickou a disponující inteligenci“, dnes „oddíly“ pravice. V opačném případě, dokazuje strateg SPD Glotz, „levice prohraje“. Tak uvádí Glotzovu stat' Frankfurter Allgemeine Zeitung. (Naše poznámka: Glotz doprovázel Brandta při návštěvě Prahy počátkem listopadu 1985 a setkal se s některými signatáři Charty 77.)

Tvrdím, že Evropa, o jejíž existenci jako politicky jednajícího subjektu se rozhodne během příštích patnácti let, může být stabilizována a získána pro jistou jednotnou politiku pouze levicí, pokud vůbec někým. Současně platí má teze též v opačném směru: sociální demokracie a demokratický socialismus jsou realizovatelné právě jako evropské koncepty; pojímány pouze národně stávají se tyto ideje den ode dne stále iluzornější.

Levice může jednat jen v evropském měřítku. Se zřetelem k diskusi o novém programu strany tvrdím, že mu na základě zevrubné analýzy politicko-ekonomické situace v Evropě musíme dát jasně evropský akcent.

V duchu této analýzy formuluji následujících sedm tezí o sociální demokracii jako evropské ideji.

Předně: starý kontinent jako vývozcé idejí musí ještě jednou přispět ke světové politice: pojmout, shrnout, přivést k životu to, co se za posledních čtyřicet let vyvinulo na evropské půdě, od Huma a Locka, Keplera, Galilea, Descarta a Kanta, na humusu tří tisíciletí a za hrozných obětí. To však znamená nevzdávat se racionalistického individualismu právě teď, když jsme na začátku nové elektronické civilizační fáze, znamenající revoluční proměnu charakteru práce, a dále rozvíjet projekty moderní doby. Chopit se toho, co se historicky vyvinulo v Evropě: Programu vybudovaného na vědecky experimentálním principu, programu osvícenského, antiherojského a neválečnického. Programu, který například poprvé v dějinách dává možnost zrovnoprávnění obou pohlaví. A přičlenit, co vychází z ještě krvavě zkušenosti posledních desetiletí: střetnutí s ničivým růstem, s mocenskými mezinárodně operujícími skupinami a novými podobami césarismu, vyvíjejícího se z ekonomických krizí. Jedním slovem: vyvíjet kapitalismus, tento produkt západního racionalismu, dále k sociální demokracii.

Za druhé: učinit Evropu supervelmocí. Bylo by úplně nesmyslné popírat drtivou převahu Američanů či Sovětů na všech možných bitevních polích zrovna tak jako jejich technologii kosmického výzkumu. Ale co kdyby se Evropané mohli proslavit největší rozmanitostí rostlinstva, nejobhatším knižním trhem či nejrozumnějším systémem pojištění ve stáří? Evropská kultura, od Niccoly Pisana přes Goetha až k Sørenu Kierkegaardovi pocházela často z mocenskopoliticky druhofádých státních útvarů. Evropané by se také měli zamyslet nad tím, kde bychom dnes stáli, kdyby zločinec Hitler se svými přívrženci a souputníky nerozprášíl židovskou kulturu Evropy do všech stran, kdyby Albert Einstein a Paul Lazarsfeld, Leo Löwenthal a Paul Carnap, kdyby psychoanalýza, logický empirismus, kvantová fyzika a mnohé další vědecké proudy nebyly vyhnány z Evropy. Evropa by mohla být mocná, pokud by neviděla moc jen v raketách - a pokud se vzchopí k novému sebevědomí.

Ve středověku se prokazovala západní sounáležitost křížovými výpravami; římská církev vytvořila se svými koncily, řády, univerzitami a právními soustavami nadstátní ideologii. Ve dvacátém století je po křížových výpravách; nejsilnějším pojtkem by byla stará evropská kultura. Itálie nevděčí za svůj hospodářský úspěch posledních pětaticet let tolik technice a věd, chytrosti svých podnikatelů či bojové síle a schopnosti spolupráce odborů, nýbrž může za to děkovat designu: této úžasné, staletými zkušenostmi nabyté schopnosti formovat průmyslové produkty podle estetických máfitek. Co mluví proti této „italské strategii“?

Za třetí: Evropa se se svými dějiny může vyvinout z geografického pojmu v politický, pokud Evropané budou respektovat nezbytné morální minimum: sociální spravedlnost. Evropan je stále ještě schopán vytvářet znaky přesvědčivých životních forem.

Neokonzervativní vládnoucí skupiny západoevropských států vydávají západní Evropu americké hegemonii; ne že by byli nějakými jejími agenty, ale protože nemohli navrhnout žádný model fungující politické ekonomiky Evropy. Chtějí nakládat se zákony trhu jako s přírodními zákony; tím jdou historicky daleko zpět za evropský sociální stát a vytvářejí Arthur-Scargilův efekt, což znamená asi toto: k čemu je nám zapotřebí Američanů; jsme sami dost silní k tomu, abychom se učiniili malými. Poslední konzervativci ztratili s de Gaullem, Adenauerem, Macmillanem pozice; a maloburžoazie, jež dnes ovládá konzervativní aparáty - Margaret Thatcherová je ozdobou na její lodní přídi - je historicky neplodná, nemůže si „učinit žádný obraz“.

Na nově chudobě a porušených společenských smlouvách nelze zakládat žádnou evropskou vůli k životu. V Evropě od roku 1789 položilo své životy již příliš mnoho lidí za jednotu volnosti, rovnosti a bratrství; kdo chce dnes platnost této formule zrušit a cíl rovnosti nechat padnout, dává padnout sám sobě: v bezejmennosti sociální zákopové války.

Za čtvrté: Mocnosti staré Evropy ztratí své třetí a čtvrté role ve světové politice, pokud se nepodaří vybudovat průmyslovou Evropu. Jestli Evropané chtějí na poli mikroelektroniky, telekomunikace a biotechnologie vystoupit nejen jako konzumenti, nýbrž též jako výrobci, musí vybudovat společný vědecký výzkum a společnou průmyslovou politiku. Ale též v energetice a v zásobování surovinami spočívá riziko, které jeden stát sám nemůže nést.

Za páté: Evropa bude moci hrát sebevědomější roli jen tehdy, jestliže dojde k novému partnerství mezi západními a východními zeměmi. Základem takového partnerství je záruka stávajících hranic, bez kdyby či ale, zřeknutí se snah o restauraci kapitalismu ve východní Evropě, ale současně též uznání, že její národy mají nárok na svobodu a důstojnost. Zahraniční politika typu Reagan - Weinberger, jež obětovala novému americkému sebevědomí veškerou citlivost k zájmům starého kontinentu, je už jen proto antievropská, protože odmíná východoevropským státům v sovětské ohradě každou možnost pohybu. Potřebujeme druhou východní politiku, která umožní Evropanům nadýchat se čerstvého vzduchu, zatímco se jak na Západě, tak na Východě zmírní náklady na výzbroj. Tato druhá východní politika musí předně operovat na bázi západního spojeneckého svazku a za druhé se nesmí pokoušet obě společenství měnit.

Není pochyb, že pro tuto politiku jsou v komunistických stranách východoevropských zemí zatím obezřelí partneři. Pak ovšem taková druhá východní politika může vyjít jen ze strany západní Evropy; nesmí ideologické střetnutí s komunismem v žádném případě přerušit.

Je to jasně zřetelné: Sovětský svaz rozšíření své zóny vlivu až po Helmstadt prostě „nešťávil“. Mnoho východoevropských zemí získalo vlastní politickou váhu; německo-německé vztahy to ukazují obzvláště plasticky. Především však v západo- a východoevropských společenstvech vzniká nová kulturního sebeurčení až ostrého ohraničení, distancování se od „vlastní velmoci“. „Plochá mapa Evropy na stěně se stává opět reliéfem“, jak řekl Willy Brandt. Připusťme, že se tato nevědomá kulturní tendence mění ve vědomou politiku; s obnošenou politikou destabilizace východu to však nemá nic společného.

Za šesté: Pokud evropská pravice upadá do směrem dolů strhujících a vysilujících sociálních konfliktů, pak je rozhodující otázka: může evropská levice - při vši své roztržitosti - překonat duchovně morální záchvaty dušení, jimiž trpíme? Může se odpoutat od tragické vzpomínky, že de-

mokracie a striktní socialismus se dosud nedaly společně realizovat? Může překonat zakofeněné předsudky proti fantazii podnikatele, jež je pocit'ována jako nebezpečná, může překonat proces tvůrčího ničení, které podnikatel vyvolává novými nápady a produkty, a může současně zavázat kapitalismus, který rozhodně není u konce, k tomu, že přijme vůdčí představu investicí, strategii kvalitativního růstu a ekologické účetnictví? Může překonat táborovou mentalitu a stát se schopnou uzavírat spolenectví s novými sociálními hnutími jakož i s vrstvami produkujícího, aktivního evropského kapitálu? Může vytvořit novou konstelaci prosperity, novou cílovou soustavu, nový vzor uspořádání, který zlomí hospodářskou ztuhlost a nízkou zaměstnanost produktivních sil, v níž se zmitáme? A vládné vůbec schopnosti fascinovat, schopnosti podnitit a nadchnout myšlení a citění evropské mládeže?

Za sedmé: Evropa se může stát jen tehdy politickou silou schopnou jednání, když si evropská levice a její spojenci osvojí velké historické lekce posledních desetiletí. Budeme mít nervy na to, poučit se zrovna tak ze ztroskotání socialismu frontálního útoku Salvadora Allenda jako ze salvosvětských, maďarských, německých a bulharských tanků v Praze roku 1968 a z kompromisů komunistického generála Jaruzelského s katolickou církví v osmdesátých letech? Budeme mít potřebnou zdrženlivost k tomu, abychom potlačili veškerou přemoudřelost vůči těm postiženým a obětem a budeme přesto schopni jít svou politickou cestou? Jedním slovem: budeme dost silní, abychom s politikou bez velkých iluzorních představ, s politikou nezamířující skutečně rozpory a nelekající se vlastní minulostí získali evropskou mládež, jež - kolisajíc mezi idealismem a nezúčastněností - je na cestě ke ztrátě dějin?

To všechno je nejisté. Jisté je jen: Evropa je v současné době bezmocný a mlčící kontinent bez sociální vize a historického poselství. Spící obr; avšak takový, jenž spánkem ztrácí na své podstatě.

ZE SVĚTA PRÁCE

ÚČAST ZAMĚŠTNANCI NA ROZHODOVÁNÍ PODNIKU

Komise pro ekonomickou a finanční politiku při předsednictvu SPD pracuje na ekonomickém programu, se kterým strana půjde do voleb do Spolkového sněmu v r. 1987. Program má být přijat na sjezdu strany v květnu 1986. Týdeník SPD Vorwärts hovoří s předsedou komise Wolfgangem Rothem o výchozích pozicích tohoto programu:

Vorwärts: Pane Rothe, jaké místo bude mít ekonomický růst v ekonomicko-politickém programu SPD?

Roth: Rozloučíme se s naivní vírou v ekonomický růst, obsaženou v programu o růstu a stabilitě z r.1967 a také s částmi orientačního konceptu z r. 1985. Růst není již cílem sám o sobě. Růst má pomocnou funkci. Tak jako byla výstavba v 50tých letech, integrace do světového hospodářství v 60tých letech, překonání naftové krize v 70tých letech, je nyní hlavním cílem ekonomické politiky ekologická přestavba industriální společnosti v nejbližších letech.

Vorwärts: Bude tento ekonomický program zaměřen na nový pojem kvalitativního růstu?

Roth: Je možné to tak vyjádřit. Důležitější jsou pro mne cíle, které s tím spojujeme: zachování naší přirozeně životní základny, právo na práci pro všechny kdo chtějí pracovat, zajištění životního standardu občanů a to i ve stáří, lepší postavení těch, kdo byli zanedbáváni. Abychom tyto cíle dosáhli, potřebujeme celkovou strategii, novou integrální politiku pro industriální společnost zítřka s použitím prostředků a možností industriální společnosti dneška.

Vorwärts: SPD se tedy hlásí k industriální společnosti se „zelenými tampony“?

Roth: Naprosto ne. Se „zelenými tampony“ se nedá nic dosáhnout. Potřebujeme ekologickou přestavbu našeho národního hospodářství. Potřebujeme na příklad novou chemii bez životně nebezpečných rizik, jaká chemie dnes ještě představuje, potřebujeme nový dopravní systém, který zastaví spotřebovávání půdy a nebude zamořovat vzduch jako dnešní systém, který vedle toho produkuje rok co rok tisíce mrtvých a desetitisíce tělesně poškozených. Musíme se zabývat mnoha podněty pro ekologii měst, potřebujeme nový koncept pro ekologickou produkci zemědělství. V industriální společnosti zítřka musí být podnikově-hospodářská kalkulace stejně samozřejmá jako ekologické bilancování. V ekologické přestavbě - to je moje výchozí téze- je ohromná šance pro větší počet pracovních míst, pro inovační a investiční procesy.

Vorwärts: Mezi nástroji SPD má zvláštní místo program „Práce a životní prostředí“. Může se nazvat programem pro zajištění zaměstnanosti pomocí ekologických investic do budoucna? Stačí to k dosažení plně zaměstnanosti?

Roth: Naším programem „Práce a životní prostředí“ můžeme trvale zajistit 400.000 pracovních příležitostí. To je hodně, ale přirozeně to nestačí. Potřebujeme víc pracovních míst v oblasti služeb, a to nejen ve veřejných službách. Musíme dále zrychlit tempo zkracování pracovní doby. A konečně potřebujeme aktivní politiku pro problematické skupiny na pracovním trhu.

Vorwärts: Členové komise pro program zásad SPD Rappe a Steinkühler z odborového svazu kovoprůmyslu ponechali ve svém elaborátu pro ekonomickou část budoucího programu strany otevřenou možnost zespolečenštění podniků. Může to být zařazeno do aktuálního ekonomického programu SPD?

Roth: V elaborátu Rappeho a Steinkühlera není upřesněno, co pod pojmem zespolečenštění míní. Má to být zestátnění, vytvoření státních hospodářských podniků nebo združstevňování? Zaměřuji se na pojem otázky vlastnictví výrobních prostředků nebo na moc při rozhodování o výrobních prostředcích? Kdyby řekli, že si pod zespolečenštěním představují spolurozhodování na všech úrovních, od pracoviště přes spolurozhodování na úrovni podniků až k nadpodnikovému rozhodování, byl bych s tím srozuměn. Pro mne je otázka vlastnictví otázkou účelnosti. Zespolečenštění pro mne neznamená žádné zestátnění. Cesta, kterou navrhuji, je cestou hospodářské demokracie, cestou účasti zaměstnanců na rozhodování. Jsem pro to, aby zaměstnanci mohli spolurozhodovat jaká technika bude do podniku zavedena, aby měli právo veta při rozhodování o investicích. Jsem však proti tomu, aby úředníci ministerstva hospodářství rozhodovali o tom, jaké investice budou uskutečněny u Kruppa nebo Thyssena.

Vorwärts: Hledá tedy SPD třetí cestu mezi plánovaným hospodářstvím a kapitalismem?

Roth: Na počátku své cesty vybojovala SPD do té doby bezprávným z nižších stavů občanská práva. Touto cestou půjdeme dál a vybojujeme teď zaměstnancům plná občanská práva v hospodářské oblasti. Člověk není příslušenstvím hospodářství, tím spíše ne příslušenstvím stroje. Jeho práva a zodpovědnost v hospodářství mají být rozšířeny jak v malých soukromých podnicích, tak i ve velkých. Do tohoto konceptu hospodářské demokracie patří také znovuoživení ideje družstevnictví, této původně sociálně demokratické myšlenky, která zapadla v diskusi o zestátnění v ortodoxním marxismu.

Vorwärts: Vaše komise dosud na návrhu hospodářského programu pracuje za zavřenými dveřmi. Stane se elaborátem expertů pro experty?

Roth: Pro mne je nejdůležitější, že vedeme rozsáhlou debatu uvnitř strany i mimo ni. Žádný program nemůže být prosazen shora. SPD dělá dobře, že naslouchá hlasům podnikatelů, družstevníků, nezaměstnaných i vědců. Potřebujeme otevřený kritický dialog se všemi, kteří jí chtějí pomoci k alternativní cestě proti zkrachovanému liberálně- konzervativnímu konceptu. (Vorwärts 6. dubna 1985)

HUMANIZACE PRÁCE- NOVÉ TECHNOLOGIE A SPOLUROZHODOVÁNÍ

Alfred Dallinger

(Autor je rakouským ministrem sociální péče a předsedou největšího rakouského odborového svazu, Svazu soukromých zaměstnanců)

Práce se v naší společnosti neuvěřitelně změnila pokud jde o její kvantitu i kvalitu. Nejmarkantnější změnu ukazuje podíl zaměstnanců v různých hospodářských sektorech Rakouska. Úbytek víc než 200.000 námezdně pracujících v zemědělství od 50tých let a velký vzestup produktivity byl možný jen nasazením racionálních technologií a s tím spojeného vzestupu produktivity. Pouhých 8% zaměstnanců dnes zásobuje zbytek obyvatelstva potřebnými potravinami. V průmyslu se tento racionalizační efekt zpomalil jen ohromným rozšířením produkce.

Tak jako dělníci přešli ze zemědělství do průmyslu, přešli později do oblasti služeb. Často vůbec ne dobrovolně, ale stále stoupající přírůstek vrcholné konjunktury vytvořily alespoň nové pracovní příležitosti. 57% námezdně zaměstnaných je dnes ve službách a ve správě.

Podílů nezaměstnaných byly před náhle vzniklým obdobím recese v celém průmyslovém světě nízké. V rozvojových zemích však tomu tak nebylo. Nepopsatelná chudoba velké části obyvatelstva, katastrofy a hospodářské koncepty, které ve spojení s politickou nestabilitou v sobě už měly zárodky zhroutilí a neschopnosti států, které se samy označovaly jako hospodářsky vysoce vyvinuté, připustit či dokonce pomoci, aby je rozvojové země dohonily byly už tehdy varovným signálem, který jenom někteří, jako třeba vědci z Club of Rome, vzali na vědomí.

A tak není div, že se i průmyslový svět dostal od doby 1973/74 do dalekosáhlé krize, která byla

konzervativními opatřeními ještě prohloubena. Do krize, kterou ukazuje pokles přírůstku výroby a stoupající podíly nezaměstnaných.

V Rakousku je v mezinárodním srovnání vzestup počtu nezaměstnaných udržován v přijatelných mezích díky jednoznačně pracovní, sociální a hospodářské politice, která dává přednost aktivnímu zajišťování zaměstnanosti a silnému vlivu odborů. Nezaměstnanost stoupla z 1,2% v r. 1973 na 4,5% v r. 1984 a letos bude mezi 4,4-4,6%.

V posledních měsících se z rostoucích přírůstků výroby odvozují náznaky hospodářského zotavení. Červánky na obzoru konjunktury však pro mnohé zůstanou fatou morgany, jestliže nedorodí ke snížení nezaměstnanosti.

Je nutné zdůraznit, že vývoj a vyhlášené úmysly podnikatelů nedávají žádné důvody k nadějím, že hospodářský růst a technický pokrok budou uplatněny k prospěchu pracujících. Naopak - investice vedou v podnicích ve zvýšené míře k snížení počtu pracovních sil v důsledku racionalizace. K tomu, aby podnikatelé dosáhli větších výdělků, nebude nezbytně třeba víc lidí. Poměr mezi prací a kapitálem se přesunuje dál v neprospěch pracujících, kteří mají jen jedno zboží na prodej - totiž svou pracovní sílu. Jestliže každý podnik usiluje o to, aby použitím nových technologií zvýšil produktivitu a snížil personální náklady, může to docela dobře vést k tomu, že poroste hrubý společenský produkt a současně bude růst nezaměstnanost.

K pozitivnímu vlivu na pracovní příležitosti může dojít jen tehdy, jestliže produkce poroste rychleji než produktivita připadající na jednoho zaměstnance. To platí o to víc, známe-li cíle rakouských podnikatelů: 67% investic bude použito výhradně na racionalizaci.

V šedesátých a ranných sedmdesátých letech bujela prorocká „technologických optimistů“ na nejvyšší míru. Byli přesvědčeni, že technika dělníky v budoucích plně automatizovaných továrnách osvobodí od jejich dřívějšího otroctví služby stroji. Že vysoce kvalifikovaný personál bude s rozšířenou oblastí odpovědnosti zajišťovat mnohem složitější úkoly, přinášejí větší uspokojení.

Zaslibená země nově éry pro manuálně pracující - éra ve znamení vyšší kvalifikace, duševního využití a přitažlivé činnosti - je však od svého uskutečnění velmi vzdálena.

Současná organizace práce prostě nepřispívá k vývoji oněch představ o práci, které charakterizují mnohostrannost a kreativita nebo které vyžadují vysokou odbornou kvalifikaci.

A i tam, nebo právě tam, kde automatická výrobní zařízení vyžadují šikovně pracovníky, schopné diagnózy, nezbyvá pro nekvalifikovaného dělníka žádné místo. Odbory, jejichž podstatnou hodnotou je solidarita, nemožno nevízt na zřetel, že v tom spočívá hrozba rozkolu mezi těmi, kdo mají vysokou kvalifikaci a práci a nezaměstnanými s nižší kvalifikací, hrozba polarizace mezi různými skupinami těch, kteří mají nebo nemají práci.

V průmyslové produkci došlo už k racionalizačnímu efektu na příklad u průmyslových robotů. V americkém automobilovém průmyslu byla už tato technologická proměna drasticky uskutečněna. V japonském průmyslu, který v minulých desetiletích zaznamenává nejvyšší přírůstky na světě, k tomu došlo za ohromného vzestupu produkce a snížení počtu zaměstnaných.

Prognózy o důsledcích mikroprocesorové techniky na práci v kancelářích vyvolávají na jedné straně obavy, na druhé straně jsou velmi obtížné. Není však pochyb o tom, že převážná část kancelářských míst a mnoho pracovních míst v oblasti služeb bude mikroelektronikou ovlivněno. Ovlivněny však neznamená bezprostředně ztrátu pracovních míst, nýbrž znamená, že pro ta místa, která zůstanou, vzniknou nové organizační struktury a nové nároky, ale současně také nová zatížení, že pracující bude lehčeji kontrolovatelný a že počítač - pokud jde o rychlost a kapacitu použití - se stane nepřekonatelným konkurentem člověka.

Nové technologie vytvoří nová zatížení člověka na pracovišti, které společnost, stát, zaměstnanci a zaměstnavatelé budou muset mít víc na zřeteli. Už ve stadiu plánování nových strojů bude nutné dbát toho, aby technika byla přizpůsobena lidským schopnostem a aby se lidská šikovnost a kvalifikace staly produktivnější. Současný vývoj však směřuje spíš opačným směrem. Technická zařízení a aparáty jsou eficientnější a méně podléhající krizím než člověk. Vzrůstá stres, opět se začíná mluvit o oddělení práce, jestliže mohla vůbec kdy být označena jako „lidská“.

Intenzita práce se odstraněním takzvaných „neproduktivních“ úkonů v pracovním procesu zesílí. Zvláštním problémem se však stane snížení duševní náročnosti v důsledku poklesu pracovních obsahů. Tyto dalekojdoucí změny - viděno individuálně i kolektivně - našeho pracovního světa budou mít velmi podstatný vliv na sociální klima, poněvadž kontrolní možnosti pokud jde o výkon a chování osazenstva jsou velké. Nejen všechny úkony, ale i všechny ztrátové minuty a srovnání výkonu mohou být automaticky kontrolovány. Rozdrtí se lidské kontakty na pracovišti a tím i ochota organizovat se.

Různé negativní důsledky zatížení pracovní ovzduší mezi jednotlivými kategoriemi pracujících: mezi muži a ženami, tuzemci a cizinci, staršími a mladšími. Z toho plyne velké nebezpečí ztráty solidarity.

K tomuto vývoji není možné nečinně přihlížet. Musíme u pracujících vzbudit vědomí tohoto problému a vyvinout strategie pro jeho řešení. S vytvářením tohoto vědomí v lidech musíme začít velmi brzy, protože 34 milionů v západním světě a 300 milionů lidí v rozvojových zemích mají den co den „volno“.

Budoucnost práce nemůže být že jedni mají práci a druzí ne. Budoucnost však také neznamená, že pro ty, kteří práci mají, bude znamenat nucenou práci.

Vize pracovního světa bez práce, to je bez lidí, nás musí vést k úvahám, jak zvládneme velký počet „uvolněných“ pracovních sil a jak jim vytvoříme nejen ekonomickou životní základnu, ale také sociální a společenskou základnu ve formě smysluplného zaměstnání.

Jsem přesvědčen, že tyto problémy jsou řešitelné tehdy, jestliže na nich budou pracovat všichni, kdo si jsou vědomi své odpovědnosti. Odbory jako zástupci zájmů pracujících musí vidět svoji úlohu v tom, aby zabránily vývoji, který by směřoval proti zájmům těch, kteří chtějí pracovat i těch, kteří mohou pracovat (tedy také těch, kterým je nyní právo na práci odepřeno).

Toho může být dosaženo ofenzivní strategií jako je zkrácení pracovní doby a vliv na hospodářství, podporou inovací a investic, zaměřených na zvýšení zaměstnanosti. Současně však musí být krátkodobě zajištěno, aby byla zabezpečena ochrana pracujících rozšířením jejich spolurozhodování. Ochranné mechanismy nemají být defenzivní strategií, která by bránila dalšímu rozvoji inovací, ale jako norma pro zlidštění techniky, poněvadž jen tehdy, stojí-li člověk nad strojem a jestliže člověk a jeho práce mají současně stejné hodnotové postavení jako kapitál a zájem na zisku, může být budoucnost lidstva utvářena humánně a demokraticky.

AKTUALITY

BRANDTOVA NÁVŠTĚVA V PRAZE S NÁDE- CHEM NOSTALGIE

V komentáři k návštěvě předsedy SPD W. Brandta píše liberální (a SPD blízká) Frankfurter Rundschau (11. listopadu 1985) :

„Vím, že stranické kontakty Západ- Východ nemohou nahradit to, pro co jsou příslušné jen vlády.“ Willy Brandt adresoval tato slova při večeri, dávané na jeho počest, sice svému hostiteli, pro mezinárodní styky příslušnému tajemníku ÚV a členu politbyra KSČ Vasilu Bilakovi, měl však při tom asi na mysli v prvé řadě bonnskou scénu. Od té doby, co totiž SPD zintenzivnila své kontakty s východoevropskými komunistickými stranami, musí se v Bonnu stále častěji bránit výtce, že provádí alternativní politiku a tím fušuje do řemesla křesťansko-sociální vlády.

I během čtyřdenní návštěvy Brandtem vedené delegace SPD v Praze a Bratislavě si byli hostitelé i hosté zcela vědomi tohoto problematického propojení stranických a ideologických, zahraničněpolitických a vnitropolitických aspektů. Vedle toho byla návštěva ve „Zlaté Praze“ silně prodchnuta nostalgií. Vzpomínalo se na to, že zde Brandt našel útočiště v r. 1936. A hlavně na jeho návštěvu v r. 1973 jako spolkového kancléře a „tvůrce východní politiky“, kdy podpisem německo - československé smlouvy byla otevřena normalizace vztahů mezi oběma sousedními státy. Údoby, které, jak Brandt sám podotknul, „ je nyní samo už téměř historií“.

Současná návštěva v Praze, tak to hodnotil v každém případě V. Bilak, je také „milníkem“, i když jen ve vztazích obou stran. Tento muž pomenšího vzrůstu, po šéfu státu a strany G. Husákoví druhý nejmocnější muž KSČ, vystupoval skoro až nediplomaticky otevřeně. „Dobré vztahy k SPD, o které usilujeme, neznamenají nikterak, že usilujeme o rozkol vládní koalice nebo o její izolaci ve vztazích k socialistickým státům.“ Nová bonnská koalice zůstane prý i pro ČSSR „respektovanou realitou“ přesto, že z Bonnu jsou stále častěji slyšet hlasy proti dosavadním výsledkům politiky uvolňování.

SPD jde nyní při jejích aktuálních kontaktech s východní Evropou o „druhou fázi politiky uvolňování mezi Východem a Západem“, jak řekl Brandt ve svém příspěvku. K tomu patří tři věci: dostat do pohybu odzbrojovací proces, „systematicky zlepšovat“ hospodářské styky a rozšíření „svobodomyšlných kulturních kontaktů“.

Brandt, který byl v Praze přijat jako vysoký státník, měl možnost hovořit o svých myšlenkách s prezidentem Husákem a šéfem vlády Štrougalem. Mluvílo se přitom i o nových opatřeních k zajištění míru, bezatomových zónách a zónách bez chemických zbraní, o problematice Sever - Jih a o posílení dvojstranných kontaktů, aniž by z toho však vzešlo něco konkrétního.

Spolkový tajemník SPD Peter Glotz uvedl ještě další motiv návštěvy. ČSSR by neměla být a nesmí být „odhraničena“ z mezinárodního dialogu, protože ve velké části veřejného mínění na Západě stojí po té, co Sovětský svaz přerušil její obrodný proces, stále ještě stranou. Z tohoto kouta je třeba ji dostat. V SPD se zřejmě nerado mluví o tom, že k tomu musí také ČSSR něčím přispět. Uvnitř SPD se však očekává, že po tom, co byl v předvečer Brandtovy návštěvy předčasně propuštěn kritik režimu Rudolf Battěk, odsouzený mezi jiným také pro kontakty k SPD, by mohla následovat snad ještě další humanitární opatření. Opravdu uvolněné klima, které se projevilo i ve společné návštěvě pivnice „U kalicha“, je důvodem k takovým očekáváním.

Harry Schleicher, t.č. Praha

NOSITELÉ NOBELOVÝCH CEN

Georg Hoffmann-Ostenhof

Politika navazování kontaktů s východoevropskými komunistickými stranami, kterou provádí SPD, není u některých stran Socialistické internacionály přijímána bez výhrad, zejména když při nich nedochází ke kontaktům také s druhou politickou složkou dotyčné země, s opozicí, jako to je (v době, kdy uzavíráme tuto KORESPONDENCI) plánováno v případě Brandtovy návštěvy v Polsku, která má začít 7. prosince. Přetiskujeme k tomu komentář deníku rakouské socialistické strany Arbeiterzeitung z 30. listopadu, psaný tedy ještě před návštěvou:

Oba nositelé Nobelových cen míru se tedy spolu nesetkají. Willy Brandt pozvání Lecha Walesy do Gdaňska odmítl. Až přijede u příležitosti 15. výročí německo - polské normalizace do Varšavy, uvidí se jen s oficiálními představiteli polského režimu. Volil - nejen geograficky - Varšavu, ne Gdaňsk.

Podzemní Solidarita je rozlobena. Hodnotí sice v jednom textu velké zásluhy tohoto politika o východ a německo - polské dorozumění. Ale prezidentu Socialistické internacionály a předsedovi SPD je vytýkáno, že odmítnutí Walesova pozvání je ignorováním stále ještě trvajících potlačování odborářů režimem Jaruzelského.

Jednání Willyho Brandta je opravdu nepochopitelné. Jeho důsledné trvání na politice détente - i v obdobích největších napětí mezi Západem a Východem - není možné dost vysoce ocenit. Ale nebude tomuto kurzu škodit, jestliže se vytváří dojem, jako by mocipáni ve Varšavě byli jedinými reprezentanty polského národa?

Je snad možné, že potlačená Solidarita ztratila na přívržencích: ale nikdo nepochybuje, že má nejméně tolik podpory jako režim. A nedostane také uvolňování pro Poláky hořkou příchut' paktování s diktaturou, pod kterou trpí?

Snad si Willy Brandt své rozhodnutí ještě jednou uváží. Usmíření s Poláky by setkáním s Walesou nemohlo být v žádném případě ohroženo. Jaruzelski by se s tím jistě smířil v situaci, kdy se ještě stále uchází o mezinárodní uznání.

Uvolňování se nedá dělat na účet lidí.

PO SJEZDU BRITSKÉ LABOUR PARTY:

MALÁ MENŠINA NEMÁ MÍT MOŽNOST OHROŽOVAT VOLEBNÍ ŠANCE

(V minulých letech prodělávala kdysi mocná Labour Party vnitřní krizi. Její příčinou bylo malé, ale neobyčejně aktivní radikální křídlo, které svými požadavky odradilo od podpory strany široké masý anglického voličstva.)

Delegáti sjezdu Labour Party nevěřili svým uším, když vůdce strany Neil Kinnock nelibostně účtoval s krajní levicí ve snaze přivést stranu na kurs, kterému by voliči rozuměli a který by honorovali:

Zoufalství obyvatelstva, ke kterému vede politika premiérky Thatcherové nepovede k vítězství labouristů, jestliže se mu nabídnou dogmatismem prosycená alternativa jako v případě Liverpoolu, kde správa města nemohla udělat nic jiného než dát 31.000 městských zaměstnanců výpovědi z práce. Labouristická správa v Liverpoolu je kontrolována militantními trockisty, kteří vyhlásili zcela nerealistické sliby a nakonec vše dovedli k finančnímu bankrotu.

Neil Kinnock byl při tom přerušován výkřiky nelibosti, byl nařčen ze „zrady dělníků“, a Eric Heffer, člen městského vedení a poslanec z Liverpoolu opustil na protest sál. Labour Party se rozdělila na dva zcela rozdílné tábory. To byl Kinnockův úmysl. Nebyl ochoten připustit, aby malá menšina ve straně zničila volební šance, které Labour Party má a chtěl také obyvatelstvu jasně ukázat, že na rozdíl od svého neúspěšného předchůdce Michaela Foota má potřebné vůdcovské vlastnosti k tomu, aby mohl převzít funkci premiéra.

Zdá se, že kalkulace vůdce strany vyšla. Převažující většina delegátů mu několik minut aplaudovala a sám konzervativní tisk, který se mu několikrát vysmíval jako zajatci krajní levice přiznal, že měl snad nejlepší řeč na sjezdu Labour Party za posledních 25 let. Neil Kinnock si tuto konfrontaci s krajní levicí a zejména s militantními tendencemi může dovolit. Je stejně jako většina labouristických voličů toho názoru, že tyto skupiny jsou v Labour Party omylem a politickým protivníkem stále dodávají municí. Není tedy náhodou, že sjezd v jedné rezoluci uložil vedení strany, aby definovalo zásady demokratického socialismu a příslušnost ke straně udělalo závislou na přiznání se k těmto principům.

Neil Kinnockovi se samozřejmě nepodařilo hlasováním učinit neplatný návrh, přijatý na sjezdu střechové organizace odborů, který od příští labouristické vlády žádá, aby odborům byla nahrazeny všechny peněžité pokuty, které jim byly v průběhu nedávné jednoroční stávky uloženy řádnými soudy. Kinnock měl ostrý řečnický souboj s vůdcem horníků Arthurum Scargillem a prohlásil, že vůbec neuvažuje tento požadavek zahrnout do volebního manifestu strany.

Bez nadsázky je možné říci, že Kinnock ovládal průběh sjezdu a prokázal své vůdcovské kvality. Nově zvolené vedení strany sestává ve své většině z jeho stoupenců a krajní levice utrpěla těžkou porážku.

Zdá se, že delegáti nabylí přesvědčení, že je nutné voličům nabídnout realistickou alternativu k politice konzervativců a alianci liberálů a (odštěpených) sociálních demokratů, máli Labour Party využít svůj náskok, který ukazují výzkumy veřejného mínění, k volebnímu vítězství.

Přes ojedinělé výkřiky o zrádovství neudělal Kinnock žádné ústupky od svých principů. Vyšel z levého křídla strany a stejně jako sjezd prokázal ochotu předstoupit před voliče s vědomě socialistickou politikou, ale dogmatismus odložit ad acta. Pro většinu Labour Party totiž není žádný rozpor mezi politikou, zůstávající na půdě reality a základními principy demokratického socialismu. (Vorwärts 5. 10. 1985)

DOKUMENT

SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ V ČESKOSLOVENSKU KE STRANICKÉMU EXILU

Žijeme v dnešním „znormalizovaném“ Československu, známe jeho problémy, zakoušíme jeho potíže. Ve svých úvahách i činnosti vycházíme z pochopení podstaty dnešní společnosti i jejího politického systému. Jsme přesvědčeni o nezbytnosti její demokratizace. Vyžaduje to rozvoj výrobních a tvůrčích sil naší společnosti, jemuž se stále zřetelněji jeví jako překážka ztrnulá struktura systému řízení a moci, v podstatě lpící na modelu stalinismu, zavrženém touto společností v obrodném procesu roku 1968 a zpět jí vnuceném po vojenské intervenci v srpnu toho roku. Potřeba demokratizace odpovídá i mentalitě a tradicím politické kultury národů Československa. Domníváme se, že potřeby vývoje čs. společnosti si vynutí potřebnou demokratizaci jejího života - za předpokladu udržení a zabezpečení mírových podmínek tohoto vývoje. Určité možnosti se otevřely již po podpisu Závěrečného aktu z Helsinek v roce 1975, k němuž, jak si uvědomujeme, rozhodujícím způsobem přispěla východní politika německé sociální demokracie. Dočasné mezinárodní uvolnění umožnilo určitou aktivitu demokratických sil v zemích Varšavské smlouvy.

Také my jsme mohli v tomto směru docílit některých výsledků, zatím v rámci bydliště i pracoviště, v občanských organizacích i na půdě odborů. V tomto ovzduší se zrodila i občanská iniciativa Charta 77, v níž se účastní i někteří naši soudruzi. Na její půdě se setkali se stoupenci demokratického socialismu jak z řad bývalých členů KSČ, tak ze skupiny nezávislých socialistů, hlásících se přímo k Socialistické internacionále, tak i s přívrženci myšlenek samosprávného socialismu. Toto ideové společenství by se mohlo stát základem seskupení sil způsobilých promyšlenou a v daném okamžiku rozhodnou akcí pomoci vývoji k demokratizaci, i soustavnou drobnou prací připravovat její nástup udržováním, povzbuzováním a posilováním občanského vědomí a odpovědnosti vůči společnosti.

V tomto neformálním společenství sil a směrů si sociální demokraté zachovávají vlastní individualitu. Jejich rovněž neformální neorganizovaná pospolitost je spojena s idejemi demokratického socialismu, věrností k tradicím strany, ideovou blízkostí k zásadám a politice Socialistické internacionály. Snažíme se, aby tato pospolitost nezůstala omezena na starší generaci, nýbrž aby byla otevřena i mladším ročníkům.

Na celém tomto snažení nemáme zásluhu jen my doma, ale také naši soudruzi, žijící v emigraci. Tyto soudruhy dobře známe, jde mimo jiné i o soudruhy z řad členů Ústřední komise mládeže čs. sociální demokracie, které považujeme dnes za představitele strany jako přímé potomky otců, tvořící u nás čs. sociální demokracii do r. 1948.

V roce 1968 se většina z nás zúčastnila úsilí o obnovu sociální demokracie vedle komunistické strany, jejíž vedoucí úlohu zakotvenou v ústavě byli ochotni uznávat, ovšem v pojetí akčního programu KSČ z dubna 1968. V existenci a vzájemné kontrole obou stran, při zárukách občanských práv a svobod jsme spatřovali významný příspěvek k vybudování opravdu demokratického socialismu a k jeho úspěšnému vývoji.

Navazujeme i na tuto snahu a chceme ji ve vhodné situaci znovu rozvinout. Jsme si ovšem vědomi toho, že se historie neopakuje a že vývoj v naší zemi i v celém společenství států Varšavské smlouvy bude vytvářet nové situace, v nichž si úsilí o demokratizaci bude hledat i odpovídající formu. Postatné bude, aby se v nich vyjadřovaly co nejúčinněji myšlenky a zásady demokratického socialismu a aby byly nesený co nejširším svazkem společenských sil. O to se budeme stále snažit.

Sociální demokraté v Československu
vánoce 1984

KORESPONDENCE

Vydává Kruh československých sociálních demokratů v zahraničí,
A-1016 Wien, Postfach 14

k